

جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه؛ زمینه‌ها، روندها، پیامدها و پیشنهاد‌های رسانه‌ای

محمدرضا دهشیری^۱، فریده کریمی‌مهر^۲

چکیده

جنبش جلیقه‌زرها مظهر اعتراض طبقات ضعیف و متوسط جامعه فرانسه به سیاست‌های اقتصادی و مالیاتی امانوئل ماکرون و نتیجه افزایش شکاف‌های اجتماعی در این کشور محسوب می‌شود. از این رو، مقاله حاضر با اتکا به روش کیفی از نوع توصیفی - تحلیلی، به تبیین چرایی شکل‌گیری جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه و چگونگی تأثیرگذاری آن بر حیات سیاسی فرانسه در سطوح ملی و فراملی پرداخته است. بررسی‌ها و یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که این جنبش به لحاظ استمرار و بروز خشونت در جمهوری پنجم فرانسه بی‌سابقه بوده و پیامدهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی متعددی برای فرانسه به دنبال داشته است. کاهش ده درصدی سفرهای گردشگری به فرانسه، خشونت پلیس، حمله به شعب بانکی و مراکز تجاری و به آتش کشیدن خودروها، افزایش روحیه مطالبه‌گری از دولت و ایجاد راهپیمایی‌های اعتراضی در بین اقشار مختلف جامعه، افزایش محبوبیت حزب تجمع ملی با گرایش‌های راست افراطی، افزایش چشمگیر خودکشی در بین نیروهای پلیس فرانسه از جمله پیامدهای داخلی جنبش جلیقه‌زرها بوده است. در بعد خارجی نیز پیامدهایی مانند تضعیف موضع ماکرون در سطح بین‌المللی به‌ویژه از منظر سیاست‌های زیست‌محیطی، افزایش مداخله‌های ترامپ در امور داخلی فرانسه و اتحادیه اروپا و الهام‌بخشی این جنبش به جنبش‌های مشابه در فلسطین اشغالی، تونس و مصر قابل مشاهده است.

واژه‌های کلیدی: جلیقه‌زرها، جنبش اجتماعی جدید، امانوئل ماکرون، فرانسه، پیشنهاد‌های رسانه‌ای.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۷/۵

۱. دانشیار علوم سیاسی دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

mohammadreza_dehshiri@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فرانسه، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

FKarimimehr@yahoo.fr

۱. مقدمه

پیروزی ماکرون در انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۱۷ حاصل اعتماد بخشی از جامعه فرانسه به وعده‌های اقتصادی وی از قبیل حمایت از تولید، افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، افزایش قدرت خرید و امید به بهبود وضعیت مالی و اقتصادی طبقات ضعیف و متوسط جامعه فرانسه بود (Dahyot, 2018). با این وجود، عدم توجه به شرایط روانی جامعه (مبنی بر احساس فزاینده نابرابری)، افزایش ۵ درصدی احساس فقر در طبقات ضعیف جامعه فرانسه در دوران ریاست جمهوری ماکرون و افزایش روزافزون بی‌اعتمادی به وی سبب شد طرح برنامه افزایش مالیات بر سوخت از سوی ماکرون در کنار حذف تقریبی مالیات بر ثروت، احساس تبعیض در جامعه فرانسه را به اوج رسانده و همین مسئله سرآغاز جنبش جلیقه‌زرها به‌عنوان بزرگ‌ترین جنبش اعتراضی جمهوری پنجم شد.

بروز جنبش‌های اعتراضی در فرانسه مسبوق به سابقه بوده و جمهوری پنجم از بدو پیدایش از ۵ اکتبر ۱۹۵۸ تاکنون، جنبش‌های اجتماعی گسترده‌ای را تجربه کرده است. اگرچه تا پیش از آغاز جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه، وقایع مه ۱۹۶۸ مهم‌ترین جنبش اعتراضی جمهوری پنجم به حساب می‌آمد، اما گستره جغرافیایی، حضور افرادی از گروه‌های سنی و اجتماعی مختلف و میزان خشونت اعمال شده از سوی پلیس در سرکوب معترضان سبب شده است تا رسانه‌های فرانسوی متفق‌القول جنبش جلیقه‌زرها را بی‌سابقه بدانند (Rodineau, 7 December 2018). فرضیه پژوهش حاضر این است که تداوم وضعیت فعلی جنبش جلیقه‌زرها و عدم اهتمام دولت ماکرون در ارائه پاسخ قانع‌کننده به معترضان، احتمال تقویت راست افراطی در انتخابات آتی ریاست جمهوری فرانسه را افزایش می‌دهد.

۱. برای نمونه، بروز خشونت در وقایع مه ۱۹۶۸ تنها به محله لاتین محدود می‌شد، در حالی که خشونت جنبش جلیقه‌زرها به مرکز پاریس از جمله خیابان شانزلیزه نیز کشیده شد. وقایع مه ۱۹۶۸ در زمانی به وقوع پیوست که جامعه فرانسه در دوران بعد از جنگ جهانی مسیر رو به رشدی را تجربه می‌کرد و جامعه دانشجویی آن دوران، به‌رغم اعتراضات، از روحیه مثبت و پرامیدی برای تحقق رویای سوسیالیسم برخوردار بودند. جامعه فرانسه در آن دوران برخلاف شرایط کنونی با بیکاری گسترده دست به گریبان نبود. در اعتراضات مه ۱۹۶۸ دولت فرانسه درگیر جنبش کارگری سازماندهی شده‌ای بود که با اتکا به سندیکاهای کارگری شکل گرفته بود و ژورژ پمپیدو، رئیس جمهوری وقت فرانسه برای حل بحران، از امکان گفتگو با سندیکاها بهره می‌برد. فرانسه در آن دوره نیز درگیر شکاف‌های اجتماعی بود ولی شکاف‌های فرهنگی و اجتماعی در فرانسه کنونی به مراتب عمیق‌تر و نگران‌کننده‌تر ارزیابی می‌شود (Le Goff, 3 Decembre 2018).

چگینی و سلیمانیه (۱۳۹۷) در گزارشی تحلیلی با عنوان «جلیقه‌زرها در فرانسه: جنبشی برای تأمین اجتماعی؟» به بررسی علل بروز جنبش جلیقه‌زرها، وسعت جنبش مذکور و واکاوی دلایل خشم و اعتراض و همچنین بررسی پس‌زمینه اقتصادی جنبش یادشده پرداخته‌اند. مطالبات اقتصادی معترضان و پاسخ دولت فرانسه به آنها از جمله موارد مطرح در این پژوهش است. اشرف‌الکتابی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «مطالعه مقایسه‌ای بازتاب رسانه‌ای جنبش جلیقه‌زرها در روزنامه فرانسوی اژوغدوئی در مقایسه با شش روزنامه دیگر چاپ فرانسه در ماه‌های نوامبر و دسامبر ۲۰۱۸» به نحوه بازتاب رسانه‌ای جنبش جلیقه‌زرها پرداخته است. نوشتار پیش رو به بررسی اثرات این جنبش بر حیات سیاسی فرانسه می‌پردازد که نوآوری این مقاله محسوب می‌شود. بر این اساس، نگارندگان در مقاله حاضر می‌کوشند با اتکا به روش کیفی با رویکرد توصیفی و تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به‌ویژه سایت‌های معتبر خبری در سطح بین‌المللی، به واکاوی چرایی شکل‌گیری جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه و نیز بررسی تأثیر جنبش مذکور بر حیات سیاسی فرانسه از ابعاد گوناگون و در سطوح ملی و فراملی بپردازند. این پژوهش در چهار مبحث «چارچوب مفهومی و نظری، زمینه‌های بروز جنبش، روند وقایع و سیر تحول جنبش و پیامدهای جنبش» به تجزیه و تحلیل جنبش مذکور می‌پردازد.

۲. چارچوب نظری: جنبش‌های اجتماعی جدید

از نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ استفاده از اینترنت در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در کشورهای توسعه‌یافته و تا حدودی در کشورهای در حال توسعه گسترش یافته است و به دلیل تأثیر گسترده آن در زوایای گوناگون زندگی، اصطلاحاتی همچون دهکده جهانی و پایان جغرافیا در محافل دانشگاهی رواج یافته‌اند. امروزه گفته می‌شود که سیاست بر بال رسانه‌ها می‌چرخد؛ با گسترش استفاده بازیگران جامعه مدنی در سطوح ملی، فراملی، منطقه‌ای و جهانی از اینترنت، نقش‌آفرینی آن در تعاملات و چالش‌های سیاسی بیشتر نمایان می‌شود. اینترنت با جای دادن طیف گسترده‌ای از بازیگران و کنشگران سیاسی - اجتماعی، در فضای مجازی و سایبری خود، ابزاری برای تبلیغ و اشاعه نمادهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، باورها و عقاید کنشگران اجتماعی - سیاسی در جهان، عامل ارتباط فعالان سیاسی با مردم و در نهایت برانگیزاننده مهم رفتارهای اعتراضی و بسیج اعتراض‌ها در جهان به شمار می‌رود. از این رو می‌توان گفت که اینترنت، مهم‌ترین تجلی و نشانه قدرت نمادین، هویت‌سازی و تبلیغات در عصر جدید است و

سیاست و تحولات سیاسی تا حد قابل توجهی به این رسانه فراگیر و جهانی وابسته است (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۵۲).

جنبش‌های اجتماعی جدید به مجموعه‌ای از افراد و گروه‌ها اطلاق می‌شود که در شاکله‌های غیررسمی و در نبود کنترل متصلبانه گرد هم می‌آیند، به طوری که دارای تنوع و تکثری از افراد با ماهیت میان طبقاتی باشد و هیچ گروه یا سازمانی داعیه‌دار رهبری آن نباشد (هرسیچ و ابراهیمی، ۱۳۹۷: ۵۱۹).

مهم‌ترین وجوه تمایز جنبش‌های اجتماعی جدید از کلاسیک عبارت‌اند از:

۱. جنبش‌های کلاسیک از ماهیت طبقاتی یا وابستگی به گروهی خاص برخوردارند، درحالی‌که نوع جدید آن‌ها، هویت محور، جمعی و غیر وابسته به طبقه‌ای خاص و ائتلافی از چندطبقه، قشر و هویت هستند.

۲. جنبش‌های جدید برخلاف نوع کلاسیک آن‌ها، بیشتر بعد جهانی دارند تا ملی و محلی. دغدغه آن‌ها مربوط به مسائل بشری و دشواری‌های مشترک آن همچون تروریسم، آلودگی محیط‌زیست و غیره است.

۳. جنبش‌های جدید، به شدت به رسانه‌ها به‌ویژه فناوری‌های نوین ارتباطی وابسته هستند و از این طریق به بسیج اعتراض‌ها و مشارکت در سطح جهانی مبادرت می‌ورزند؛ درحالی‌که جنبش‌های کلاسیک به رسانه‌های جمعی کلاسیک و ارتباطات چهره به چهره وابسته بودند.

۴. جنبش‌های کلاسیک به‌طور عمده خشونت‌آمیز بوده‌اند، اما جنبش‌های جدید، اغلب مسالمت‌آمیز و کمتر خشونت‌آمیز هستند.

۵. جنبش‌های جدید به‌طور عمده به‌صورت شبکه‌ای برای برقراری پیوند و ائتلاف بین بازیگران گروهی و غیردولتی و جنبش‌های دیگر در سطح جهانی عمل می‌کنند و کمتر سلسله‌مراتبی هستند و اغلب ساختاری باز و انعطاف‌پذیر دارند. اما نوع کلاسیک آن‌ها بیشتر از خصلت شبکه‌ای درون گروهی و درون جنبشی برخوردار بوده‌اند تا بین جنبشی (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۵۶-۱۵۵).

با توجه به اینکه جنبش جلیقه‌زرها بسیاری از ویژگی‌های جنبش‌های اجتماعی نوین از قبیل عدم وجود سلسله‌مراتب بین اعضا، سازماندهی از طریق شبکه‌های اجتماعی و همچنین عدم وابستگی به گروهی خاص را داراست، می‌توان این جنبش اعتراضی را جنبش اجتماعی نوین

تلقى نمود؛ ناگفته نماند که بروز خشونت در این جنبش تنها عامل تفاوت جنبش جلیقه‌زرها با نظریه اجتماعی نوین به حساب می‌آید.

در ادامه به دو نمونه از جنبش‌های اجتماعی نوین اشاره می‌شود.

الف) بیداری اسلامی

فقدان رهبری سیاسی در اعتراضات ایجاد شده در کشورهای عربی، ابتدای جنبش‌های اعتراضی به شبکه‌های اجتماعی، عدم اتخاذ رویکرد خشونت‌بار در تجمعات اعتراضی از جمله ویژگی‌های جنبش‌های اعتراضی موسوم به بیداری اسلامی به شمار می‌آیند. با این وجود، شبکه الجزیره و همچنین سایر رسانه‌های سنتی در گسترش این جنبش نقش غیرقابل اغماضی داشتند (Gelabert, 2013).

موج نخست قیام‌های ضدحکومتی در کشورهای عربی در دسامبر ۲۰۱۰ در کشور تونس شکل گرفت؛ موج دوم قیام‌های مذکور دو ماه بعد در مصر ایجاد شد. پس از دو قیام مذکور، اعتراض ضد نظام‌های سیاسی حاکم در جوامع عربی-اسلامی شمال آفریقا و غرب آسیا تداوم یافت.

رژیم‌های سیاسی مستبد با تخصیص ثروت بسیار به افرادی محدود، قادر به پاسخگویی به نیازهای نسل‌های جدید نبودند. به بیان بهتر، یکی از علل بروز جنبش‌های اعتراضی در کشورهای عربی موسوم به بیداری اسلامی عدم پذیرش وضعیت موجود حاکم بر این کشورها از سوی جوانان بود. معضلات فرهنگی، نرخ بالای بیکاری، فقر گسترده و گرانی محصولات غذایی در برخی مناطق و همچنین ناتوانی نظام‌های سیاسی حاکم در برقراری اصلاحات اجتماعی، سیاسی و ساختاری نارضایتی فراگیر جوانان کشورهای عربی را فراهم نموده بود.

وقوع بهار عربی در مصر نمونه‌ای از تاثیر فناوری‌های ارتباطی نوین در بروز جنبش‌های اجتماعی نوین به شمار می‌آید. به بیان دقیق‌تر، معترضان با استفاده از رسانه‌های جمعی از قبیل فیسبوک، اقدام به سازماندهی تجمعات اعتراضی و نیز انتشار تصاویر خشونت نیروهای پلیس می‌نمودند (Morin, 14 octobre 2017).

ب) جنبش اشغال وال استریت

جنبش اشغال وال استریت متأثر از جنبش بیداری اسلامی در مصر و با تصمیم ۲۰۰۰ نفر مبنی بر اشغال شبانه روزی پارک عمومی زاکوتی واقع در نزدیکی بورس نیویورک آغاز شد. این

معارضان متشکل از دانشجویان، افراد بیکار و نیز جوانان کم درآمد بودند. در واقع یکی از ویژگی‌های شاخص جنبش اشغال وال استریت تنوع معترضان بود و حتی برخی از ثروتمندان نیز از این جنبش حمایت کرده بودند.

مطالبات معترضان در جنبش وال استریت متنوع بود و طیف وسیعی از جمله مبارزه با نابرابری و جنگ و همچنین مخالفت با فشار مالیاتی و تغییرات آب و هوایی را شامل می‌شد. علی‌رغم تنوع یاد شده، معترضان خواسته مشترک کاهش تاثیر بانک‌ها بر تصمیمات سیاسی را تعقیب می‌کردند و از نابرابری‌های اجتماعی و نیز نظام سرمایه‌داری لیبرال برائت می‌جستند (Diffalah, 14 octobre 2011). عدم اتخاذ رویکرد خشونت‌بار برای تغییر نظام سیاسی حاکم از دیگر ویژگی‌های جنبش اشغال وال استریت به شمار می‌آید (Aguiton, 30 octobre 2012). گفتنی است که سایت Howtooccupy.org در سازماندهی جنبش اشغال وال استریت نقش به‌سزایی داشت (Hamon, 16 novembre 2011).

همانگونه که گفته شد جنبش اشغال وال استریت خصلت جمعی و عدم وابستگی به طبقه اجتماعی خاص، پیگیری دغدغه‌های انسانی و نیز وابستگی به فناوری‌های ارتباطی جدید را دارا بود. همچنین این جنبش نیز از دو خصیصه جنبش‌های جدید اجتماعی یعنی فقدان رهبری و نیز سازماندهی تظاهرات ۹۹ درصد علیه یک درصد ثروتمند جامعه امریکا از طریق فضای مجازی و فناوری‌های نوین ارتباطی برخوردار بود.

۳. زمینه‌های جنبش جلیقه‌زرها

۳-۱. زمینه‌های کوتاه‌مدت

هرچند سیاست‌های اقتصادی ماکرون از جمله اصلاحات قوانین مالیاتی و یا اصلاح قانون کار با هدف کاهش کسری بودجه، افزایش رشد اقتصادی و ایجاد شکوفایی اقتصادی شکل گرفت، اما چالش‌های عجیبی برای جامعه فرانسه ایجاد کرد و یکی از دلایل اصلی نارضایتی اقشار فقیر و متوسط هست. به بیان بهتر، تدابیر اتخاذ شده از سوی ماکرون از سال ۲۰۱۷ در راستای حذف تقریبی مالیات بر ثروت و همچنین کاهش شدید مالیات بر عایدی سرمایه، تأثیر عمده‌ای بر پیدایش و گسترش جنبش جلیقه‌زرها داشته است. در واقع، سیاست‌های اقتصادی ماکرون منجر

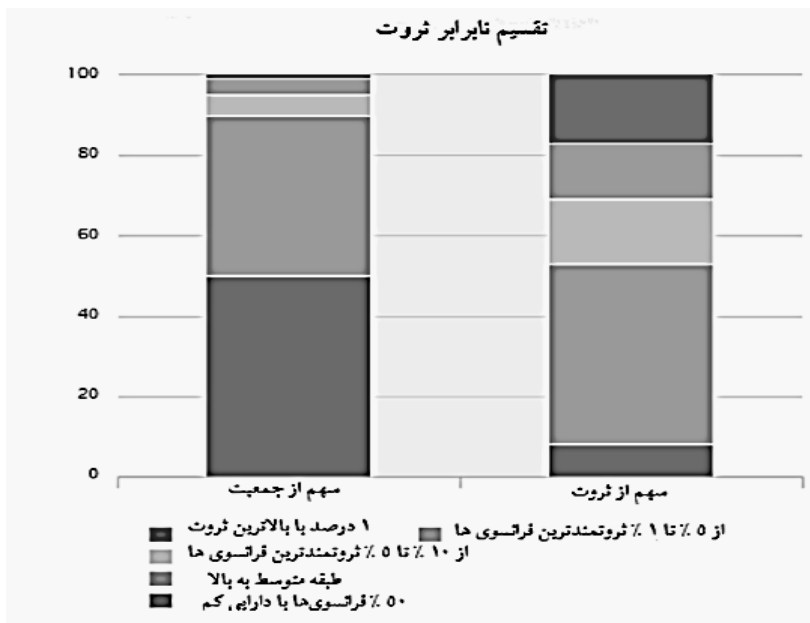
به افزایش و تقویت دارایی‌های جامعه یک درصدی ثروتمند فرانسه شده است. همچنین تاثیر افزایش مالیات بر سوخت بر کاهش قدرت خرید نیز زمینه‌ساز جنبش بوده است.

در نه ماه نخست سال ۲۰۱۸، درآمد حاصل از مالیات بر سوخت (TICPE) با افزایش ۱۸ درصدی، به میزان ۱,۴ میلیارد یورو افزایش یافته است. با این وجود، مالیات بر شرکت‌ها با ۱۹٪ کاهش به ۳,۴ میلیارد یورو رسیده است. گفتنی است سایر مالیات‌ها (خصوصاً مالیات بر ثروت، مالیات بر ارث و همچنین مالیات بر عایدی سرمایه) با کاهش ۲۵ درصدی به ۷,۱ میلیارد یورو رسیده است (Duval, 2018). براساس آمار اعلام شده از موسسه ملی آمار و مطالعات اقتصادی فرانسه (اینسه)، در سال ۲۰۱۶ قریب به ۸,۸ میلیون نفر (۱۴ درصد) از مردم این کشور در فقر زندگی کرده‌اند (Leparisien, 11 septembre 2018). این آمار دو روز پیش از اعلان راهبرد امانوئل ماکرون در زمینه مبارزه با فقر در تاریخ ۱۳ سپتامبر ۲۰۱۸ (۲۲ شهریور ۱۳۹۷) منتشر شد. هجده ماه پس از انتشار این آمار رسمی، نرخ فقر در فرانسه با رشدی قریب به ۵ درصد به ۱۹,۸ درصد رسیده است. این نرخ مطابق با فرمول ۶۰٪ درآمد متوسط در فرانسه محاسبه شده است. بنابر فرمول مذکور، افرادی که ماهانه کمتر از ۱۰۲۶ یورو درآمد دارند، فقیر محسوب می‌شوند (Peillon, 2019).

بر اساس نظرسنجی انجام شده از سوی مرکز آمار وزارت امور اجتماعی و سلامت فرانسه در بازه زمانی ۱۵ اکتبر تا ۱ دسامبر ۲۰۱۸ (۲۳ مهر تا ۱۰ آذر ۱۳۹۷) حدوداً ۱۸ درصد از فرانسوی‌ها در اواخر سال ۲۰۱۸ احساس فقر را تجربه کرده‌اند. آمار مذکور در سال ۲۰۱۵، ۱۳ درصد و در سال ۲۰۱۷، ۱۴ درصد بود. همچنین نرخ احساس فقر در بین کارگران از ۱۸ درصد در سال ۲۰۱۷ به ۲۹ درصد در سال ۲۰۱۸ رسیده است و این قشر بیش از سایر اقشار جامعه فرانسه از سیاست‌های اقتصادی ماکرون متأثر شده‌اند. احساس فقر در سال ۲۰۱۸، در بین کارمندان و کشاورزان به ترتیب ۲۰ درصد و ۱۴ درصد برآورد شده است. همچنین احساس فقر در بین ۲۰ درصد از کم برخوردارترین مردم فرانسه از ۳۳ درصد در سال ۲۰۱۷ به ۴۴ درصد در سال ۲۰۱۸ رسیده است (Amsisli, 2019).

۳-۲. زمینه‌های بلندمدت

نابرابری: براساس گزارش سالانه مؤسسه غیردولتی دیده‌بان مبارزه با نابرابری در فرانسه،^۱ درآمد، آموزش، اشتغال، مسکن و محل سکونت از شاخص‌های نابرابری در فرانسه محسوب می‌شوند. **درآمد:** به‌طور متوسط، ۱۰ درصد فرانسوی‌هایی که از بیشترین سطح رفاه در زندگی برخوردارند، درآمدشان (با احتساب مالیات و بیمه) ۸,۷ برابر بیشتر از فقیرترین فرانسوی‌هاست. ۱ درصد از ثروتمندترین فرانسوی‌ها، ۱۷ درصد و ۱۰ درصد از آنها، نیمی از ثروت را در اختیار دارند (Durand, 2017). اما ۵ میلیون فقیر در فرانسه با مبلغی کمتر از ۸۵۵ یورو زندگی می‌کنند (L'Observatoire des inégalités, 4 juin 2019). (ر.ک. به شکل شماره ۱).

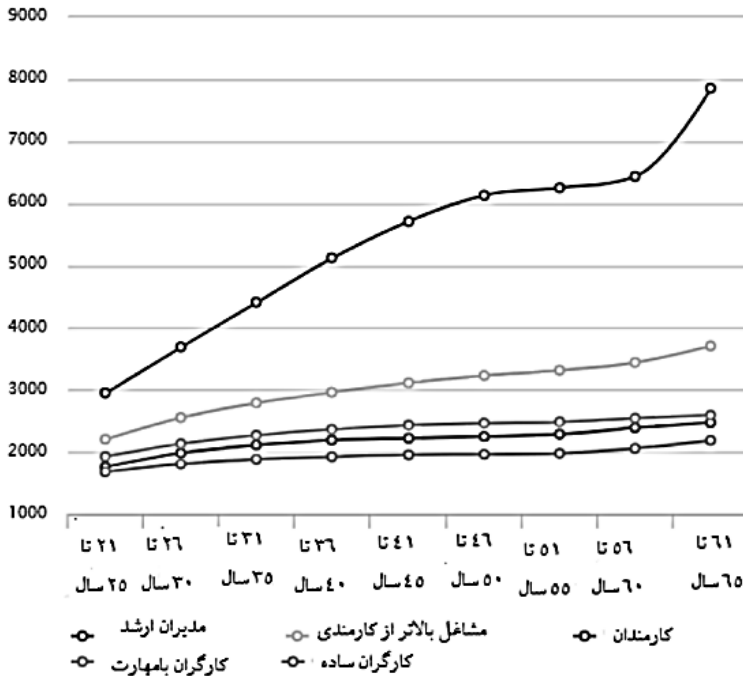
Source: (Durand, 30 mai 2017)

شکل ۱. نحوه تقسیم ثروت در فرانسه

حقوق متوسط ماهانه خالص بر اساس سن و شرایط اجتماعی و شغلی در سال ۲۰۱۳

Source: (Durand, 2017)

شکل ۲. میزان حقوق اقشار مختلف در فرانسه

همانگونه که شکل شماره ۲ نشان می‌دهد گروه سنی ۲۵-۲۱ کمترین درآمد را کسب می‌کنند. مضافاً آنکه کارگران ساده، کارمندان و کارگران با مهارت به ترتیب کمترین میزان حقوق را در دریافت می‌کنند.

آموزش: پایگاه اجتماعی دانش‌آموزان به شدت بر نتایج تحصیلی آن‌ها تأثیرگذار است. میزان ورود دانش‌آموزان به دبیرستان برای دانش‌آموزان طبقات برخوردار دو برابر بیشتر از دانش‌آموزان متعلق به طبقات اقتصادی ضعیف است. ۸۴٫۸ درصد از دانش‌آموزان ثروتمند و فقط ۴۲٫۴ درصد از دانش‌آموزان طبقات ضعیف به دبیرستان راه پیدا می‌کنند. در آموزش عالی شکاف‌های طبقاتی به شکل عیان‌تری خودنمایی می‌کنند. بنا بر گزارش وزارت آموزش ملی فرانسه در سال تحصیلی

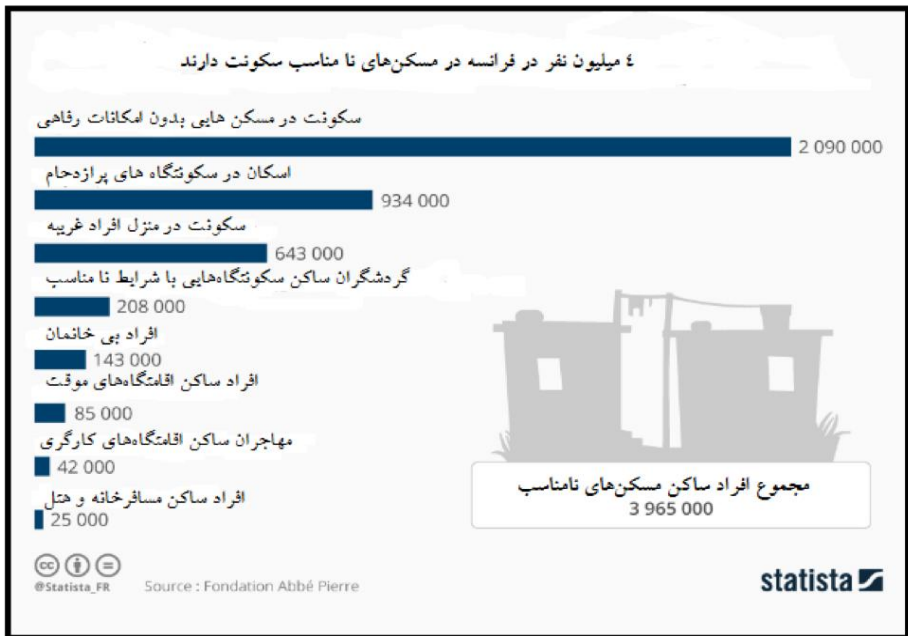
۲۰۱۸-۲۰۱۷، فرزندان مدیران در سطوح عالی، ۲,۹ برابر بیشتر از فرزندان کارگران راهی مقاطع تحصیلات عالی شده‌اند. در حالی که براساس آمار، تعداد دانش‌آموزان وابسته به طبقات برخوردار جامعه، تقریباً دو برابر کمتر از کل جمعیت دانش‌آموزان برآورد شده است. در واقع، فرزندان کارگران تنها ۱۲ درصد از جمعیت دانشجویان، ۷ درصد دانش‌آموزان شرکت‌کننده در کلاس‌های کنکور دانشگاه‌های تراز اول فرانسه و نهایتاً ۴ درصد از دانشجویان دانشگاه‌های تخصصی رشته‌های مدیریت و تجارت را تشکیل می‌دهند (L'Observatoire des inégalités, 4 juin 2019).

اشتغال: یکی دیگر از عرصه‌های بروز نابرابری در فرانسه، اشتغال است. همه اقشار جامعه به یک‌میزان در معرض بیکاری قرار ندارند. شکاف عمیق در این حوزه مربوط به مدرک تحصیلی است. نرخ بیکاری در بین افراد فاقد مدرک تحصیلی ۱۸,۳ درصد برآورد شده است، یعنی ۳,۷ برابر بالاتر از دارندگان مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد (دارندگان مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد غالباً استخدام دائم می‌شوند و نرخ بیکاری در این قشر تنها ۵ درصد ارزیابی شده است). از سوی دیگر، دارا بودن و یا دارا نبودن مدرک تحصیلی تأثیر مستقیمی بر نوع استخدام دارد. ۶۵ درصد جوانان فاقد مدرک تحصیلی، به‌صورت قراردادی استخدام می‌شوند (L'Observatoire des inégalités, 4 juin 2019).

مسکن: دیده‌بان مبارزه با نابرابری در فرانسه، شرایط مسکن در این کشور را وخیم ارزیابی کرده است. ۸۰۰,۰۰۰ نفر در فرانسه فاقد خانه شخصی هستند. از این تعداد ۶۴۳,۰۰۰ نفر هرچند در شرایط نسبتاً قابل قبولی زندگی می‌کنند ولی مسکن مستقلی ندارند. ۱۴۳,۰۰۰ نفر هیچ‌گونه سکونت‌گاهی ندارند و مجبورند برای زندگی به مسکن اجتماعی و یا هتل مراجعه کنند. البته از این تعداد ۱۱,۰۰۰ نفر مجبورند در خیابان بخوابند. شرایط مسکن نسبت به درآمد بسیار نابرابرانه است. همچنین شرایط مهاجران بسیار وخیم‌تر است. ۲۶,۱ درصد از مهاجران در خانه‌های بسیار کوچک زندگی می‌کنند. براساس آمار اعلام‌شده از سوی مؤسسه اینسه، به‌دلیل مسائل اقتصادی، منزل مهاجران ۳,۷ برابر کوچک‌تر از مسکن غیر مهاجران است (L'Observatoire des inégalités, 4 juin 2019). (ر.ک. به شکل شماره ۳)

شکل ۳. وضعیت مسکن در فرانسه در سال ۲۰۱۸

Source: (Jenik, 30 janvier 2018)

۴. روند وقایع و سیر تحول جنبش

زمزمه اعتراض‌های خودجوش در واکنش به سیاست‌های مالیاتی ماکرون، از پایان ماه اکتبر ۲۰۱۸ (آبان ۱۳۹۷) در شبکه‌های اجتماعی به گوش رسید و روز ۱۷ نوامبر با تجمع در بزرگراه‌ها، میدان‌های اصلی شهرها و عوارضی‌ها در سراسر فرانسه آغاز شد. نخستین جرقه‌های اعتراض زمانی بود که دو راننده بین‌شهری اهل شهرستان سنه‌مرن^۱ نزدیک پاریس روز ۱۰ اکتبر ۲۰۱۸ در فیسبوک فراخوانی برای «راه‌بندان سراسری در اعتراض به افزایش قیمت سوخت» راه انداختند و بیش از ۲۰۰ هزار نفر به آن پیوستند. نخستین اعتراض در روز ۱۷ نوامبر با شرکت ۲۸۲ هزار نفر و مسدود کردن بزرگراه‌ها آغاز شد. ۱ کشته و ۱۰۶ زخمی نتیجه اولین شبانه اعتراضی جلیقه‌زدها به سیاست‌های مالیاتی ماکرون بود (Lemonde, 17 novembre 2018).

1 . Seine-et-Marne

ماکرون ابتدا در برابر جلیقه‌زرها سکوت اختیار کرد. تا پایان نوامبر حاضر به عقب‌نشینی نشد و امید به مباحثه ملی داشت. در ۴ دسامبر ۲۰۱۸ (۱۳ آذر ۱۳۹۷) با بالا گرفتن اعتراضات و خشونت‌ها دولت اعلام کرد افزایش قیمت سوخت را برای شش ماه تعلیق کرده است و تأکید نمود این تعلیق موقتی است و طرح مذکور از دستور کار حذف نخواهد شد. در ۵ دسامبر ۲۰۱۸ اعلام کرد که از این افزایش در سال ۲۰۱۹ صرف‌نظر شده است (دولت‌آبادی، ۲۵ آذر ۱۳۹۷)، اما مالیات بر ثروت برقرار خواهد شد.

در ۸ دسامبر ۲۰۱۸، علی‌رغم دعوت به آرامش از سوی دولت و حضور گسترده نیروهای انتظامی با پشتیبانی خودروهایی زرهی در پاریس، تظاهرات جلیقه‌زرها برگزار شد. تعطیلی برج ایفل و موزه لوور و همچنین ۳۶ ایستگاه مترو از جمله تدابیر امنیتی اتخاذشده از سوی دولت بود. این رویدادها منجر به ارائه پیشنهادهای دیگری از سوی ماکرون شد (CNEWS, 10 December 2018). ماکرون در ۱۰ دسامبر ۲۰۱۸ (۱۹ آذر ۱۳۹۷) از افزایش ۱۰۰ یورویی حداقل حقوق، حذف مالیات بر اضافه‌کار و لغو هزینه مشارکت در تأمین هزینه‌های عمومی^۱ برای بازنشستگان با حقوق کمتر از ۲۰۰۰ یورو خبر داد. این برنامه‌ها برای دولت ۱۰ میلیارد یورو هزینه در برداشته است (elysee, 10 DÉCEMBRE 2018).

نظرسنجی «مؤسسه فرانسوی افکارسنجی اودوکسا»^۲ در ۱۱ دسامبر ۲۰۱۸ نشان داد که ۵۹ درصد از مردم فرانسه سخنان ماکرون را قانع‌کننده تلقی نکرده‌اند. اما ۶۱ درصد مردم از افزایش ۱۰۰ یورویی حداقل حقوق و ۷۰ درصد از پرسش‌شوندگان از لغو مبلغ مشارکت در تأمین هزینه‌های عمومی برای بازنشستگان با حقوق کمتر از ۲۰۰۰ یورو و ۸۵ درصد نیز از حذف مالیات بر ساعات اضافه‌کاری ابراز خرسندی کرده‌اند. این نظرسنجی تا حدودی حاکی از افزایش رضایت مردم از مواضع بعدی ماکرون نسبت به مواضع وی در ابتدای جنبش جلیقه‌زرها بود (Bucco, 2018).

ادوار فیلیپ^۳، نخست‌وزیر فرانسه در ۷ ژانویه ۲۰۱۹ (۱۷ دی ۱۳۹۷) قانون جدیدی در رابطه با تقویت نظم و حفظ امنیت در طول دوره برگزاری تظاهرات اعلام کرد. قانون مذکور سبب پرشورتر برگزار شدن تظاهرات جلیقه‌زرها در ۱۲ ژانویه با حضور ۸۴ هزار نفر از سراسر فرانسه شد. این تظاهرات هرچند بدون درگیری قابل‌توجهی برگزار شد، ولی روزنامه‌نگاران بسیاری در

1. Contribution sociale généralisée (CSG)

2. Odoxa

3. Édouard Philippe

طول برگزاری آن مورد ضرب و شتم قرار گرفتند. تصمیم دولت فرانسه مبنی بر صدور مجوز استفاده از اسلحه فلش‌بال علیه معترضان در ۲۳ ژانویه ۲۰۱۹م جنجال‌های بسیاری را در پی داشت. زیرا این سلاح منجر به بروز لطمات شدیدی به تظاهرات‌کنندگان می‌شود (LePoint, 2 février 2019). به‌دنبال هجدهمین شبه اعتراضات جلیقه‌زرها در فرانسه به‌ویژه در خیابان شانزلیزه پاریس که با آتش زدن و تخریب تعدادی مغازه همراه بود، دولت فرانسه برای برگزاری این اعتراضات دستورالعمل‌های جدیدی صادر کرد. بر این اساس، در صورت تداوم حضور عناصر افراطی، راهپیمایی جلیقه‌زرها در برخی مناطق فرانسه از جمله در خیابان شانزلیزه ممنوع اعلام شد. ادوار فیلیپ همچنین در سخنرانی جداگانه‌ای از افزایش جریمه برای شرکت‌کنندگان در تظاهرات ممنوع شده خبر داد. به گفته او مبلغ این جریمه از ۳۸ یورو به ۱۳۵ یورو افزایش خواهد یافت (یورونیوز، ۱۸ مارس ۲۰۱۹).

در بیست و دومین شبه اعتراضی، جلیقه‌زرها اعلام کردند دولتی که از اعمال فشار برای پاسخگویی به معترضان استفاده می‌کند رویکردی دیکتاتورمآبانه اتخاذ کرده است. ژان لوک ملانشون^۱ به همراه برخی از نمایندگان حزب فرانسه تسلیم‌ناپذیر^۲ در بین معترضان پاریسی حاضر شده و از آزادی‌های عمومی و حق تظاهرات شهروندان فرانسوی دفاع کرد (Europe 1, 13 avril 2019).

ماکرون در ۲۵ آوریل ۲۰۱۹ (۵ اردیبهشت ۱۳۹۸) در کنفرانسی مطبوعاتی «حمایت از مادران تنها (بی‌سرپرست) و بهبود شرایط اشتغال این قشر از جامعه فرانسه، راه‌اندازی سیستمی مبنی بر بررسی وضعیت حقوق‌بازنشستگی که کمتر از دو هزار یورو حقوق می‌گیرند باهدف بهبود وضعیت بازنشستگان، تأکید بر ضرورت عدم تعطیلی مدارس و بیمارستان‌ها در مناطق روستایی، ایجاد اصلاحات عمیق در سازمان‌های دولتی و شیوه استخدام کارمندان» را از جمله برنامه‌های خود اعلام کرد (یورونیوز، ۲۵ آوریل ۲۰۱۹).

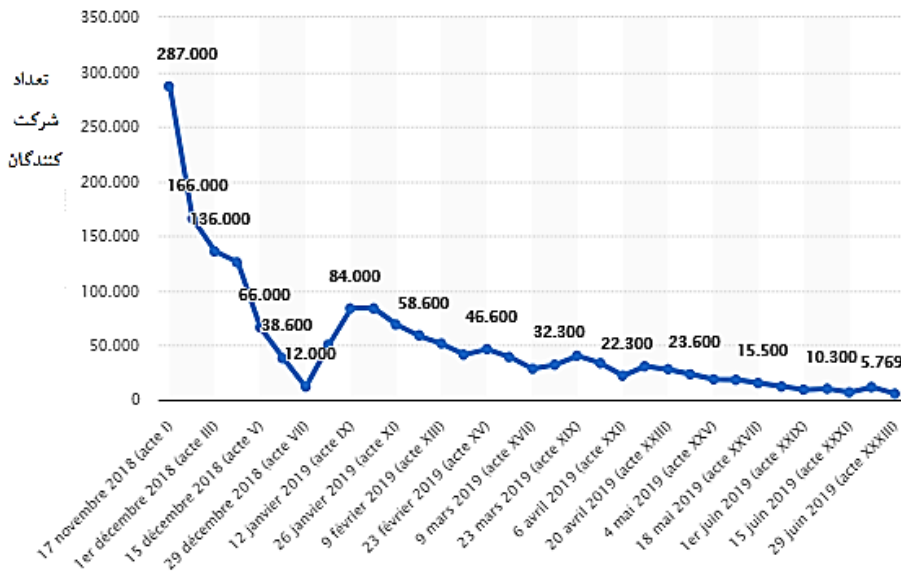
علی‌رغم وعده‌های ماکرون، بیست و چهارمین هفته از جنبش جلیقه‌زرها در ۲۷ آوریل برگزار شد. براساس نظرسنجی موسسه اَلَب^۳، کنفرانس خبری ماکرون در آوریل ۲۰۱۹، ۵۶ درصد فرانسوی‌ها را متقاعد نکرده است، اما برخی از مواضع ماکرون در این سخنرانی مورد تأیید مردم قرار گرفته است. ۷۸ درصد از پرسش‌شوندگان وعده‌های ماکرون را راه‌حل مناسبی برای

1. Jean- Luc Mélenchon

2. La France insoumise

3. Elabe

خروج از بحران جلیقه‌زرها تلقی نکرده‌اند. همچنین ۷۷ درصد از پرسش‌شوندگان معتقد بوده‌اند برنامه‌های ماکرون پاسخگوی مطالبات جلیقه‌زرها نیست. شایان ذکر است ۶۳ درصد از پرسش‌شوندگان معتقدند علی‌رغم وعده اعلام‌شده از سوی ماکرون در خصوص کاهش مالیات بر درآمد، وی عزم جدی در این مورد ندارد (Boisselier, 27 avril 2019). در بیست و ششمین شنبه اعتراضی جنبش جلیقه‌زرها و پس از شش ماه از آغاز جنبش مذکور، نشانه‌هایی از خستگی و ترس از خشونت پلیس در معترضان مشاهده می‌شد. معترضان اذعان می‌کنند به‌رغم اعتراضات گسترده، به نتایج محسوس و مؤثری دست نیافته‌اند (Lefigaro, 10 mai 2019).

Source: (statista, 2019/8/26)

شکل ۴. تعداد شرکت‌کنندگان در تجمعات جلیقه‌زرها از نوامبر ۲۰۱۸ تا ژوئن ۲۰۱۹

نمودار صفحه قبل نشان می‌دهد که پس از کاهش تعداد شرکت‌کنندگان در تجمعات اعتراضی در طی تعطیلات سال نو میلادی، پس از اتمام تعطیلات، در ماه‌های ژانویه و فوریه ۲۰۱۹ تعداد

شرکت‌کنندگان افزایش یافته و به حدود ۶۰ هزار نفر رسیده است. با این وجود، به‌مرور تعداد مشارکت‌کنندگان کاهش یافته است. نمودار مذکور نشان می‌دهد که در هفته سی و سوم، میزان مشارکت با ۵,۷۶۹ نفر به کمترین سطح از ابتدای اعتراضات جنبش جلیقه‌زرها رسیده است (statista, 26 août 2019).

تصمیم جلیقه‌زرها در سی و پنجمین شبانه اعتراضی خود (۱۳ ژوئیه ۲۰۱۹ / ۲۳ خرداد ۱۳۹۸) مبنی بر برگزاری راهپیمایی‌های پرشور، موجبات نگرانی سرویس‌های امنیتی فرانسه را در پی داشت، چراکه معترضان قصد داشتند مراسم رژه جشن ملی فرانسه در روز ۱۴ ژوئیه را برهم بزنند. انتشار خبر بازجویی برخی از چهره‌های معروف جنبش جلیقه‌زرها از قبیل ژروم رودریگ^۱ به‌عنوان اپوزیسیون سیاسی در شبکه‌های اجتماعی همچون توئیتر موجی از نگرانی را در بین جلیقه‌زدهای معترض ایجاد کرد. البته دولت فرانسه اعلام کرد پس از اتمام مراسم، رودریگ آزاد می‌شود (Caturia, 2019).

به نظر می‌رسد جنبش جلیقه‌زرها به نمادی برای ایستادگی در برابر بی‌عدالتی و نابرابری سیستم حاکم فرانسه تبدیل شده و ظرفیت ایجاد حرکت‌های اعتراضاتی جدید را دارد. جلیقه‌زرها به‌عنوان نمونه بارزی از جنبش‌های اجتماعی نوین، از انعطاف بسیاری برخوردار است و نباید این جنبش را تنها جنبشی اعتراضی به نابرابری‌های موجود در فرانسه تلقی نمود. این جنبش پس از یک سال برگزاری تظاهرات هفتگی در روزهای شبانه همچنان تداوم دارد. هرچند میزان شرکت‌کنندگان در تظاهرات جنبش جلیقه‌زرها با فراز و فرودهایی همراه است ولی نمی‌توان آن را جنبشی رو به افول دانست. براساس نظرسنجی منتشرشده در ۲۱ ژوئیه ۲۰۱۹، میزان محبوبیت ماکرون در ماه ژوئیه نسبت به ماه ژوئن ۲۰۱۹ فقط ۲ درصد افزایش یافته و به ۳۲ درصد رسیده است. اما ۶۸ درصد فرانسوی‌ها همچنان از عملکرد وی ناراضی هستند. براساس این نظرسنجی، همچنان بیشترین میزان محبوبیت ماکرون مربوط به مدیران عالی‌رتبه (۴۴ درصد با ۴ درصد افزایش میزان محبوبیت) و سپس تجار و رؤسای شرکت‌ها (با ۳۸ درصد و به میزان ثابت) می‌باشد. کمترین میزان محبوبیت ماکرون نیز همچنان متعلق به کارگران (با ۲۱ درصد محبوبیت و با ۲ درصد افزایش) بوده است (Letelegramme, 21 juillet 2019). عبور جنبش از مرز یک سالگی خود نشان از عدم تحقق مطالبات معترضان و پویایی آن است.

۵. پیامدها

۵-۱. پیامدهای اقتصادی

این جنبش منجر به کاهش رشد اقتصادی ۰٫۱ درصدی (حدود ۴ میلیارد یورو) اقتصاد فرانسه از ابتدای جنبش در نوامبر ۲۰۱۸ تا مارس ۲۰۱۹ شده است (HONORÉ, 2019). البته به گفته مقامات عالی‌رتبه اقتصادی فرانسه، این جنبش تأثیری بر سرمایه‌گذاری خارجی فرانسه نداشته و رشد اقتصادی فرانسه در سال ۲۰۱۹ حتی از آلمان هم بیشتر بوده است (juillet 2019 Robert, 19). فدراسیون بیمه فرانسه، خسارات جنبش مذکور را ۱۷۰ میلیون یورو برآورد کرده است (nouvelobs, 2019). حمله به ساختمان بانکها، سرقت از مراکز تجاری و همچنین به آتش کشیدن اتومبیل‌ها در روزهای شنبه، زیان ۲۰۰ میلیون یورویی به ۷۶۰ شعبه بانکی و سایر مراکز تجاری فرانسه وارد کرده است (leparisien, 21 mars 2019).

بیشترین تأثیر اقتصادی جنبش جلیقه‌زرها بر اقتصاد فرانسه، مربوط به صنعت گردشگری است. با مکرر شدن تصویر فرانسه در جامعه بین‌المللی، تعداد گردشگران خارجی (خصوصاً گردشگران آسیایی و امریکایی) کاهش یافت. بنا به گزارش «آتو فرانس»^۱ (آژانس ترویج گردشگری فرانسه در خارج از این کشور) پروازهای بین‌المللی به مقصد پاریس در ماه دسامبر ۱۰ درصد کاهش یافته است. در صورت تداوم خشونت‌های ناشی از این جنبش، صنعت گردشگری فرانسه بیش‌ازپیش آسیب خواهد دید. دولت فرانسه باید جامعه جهانی را متقاعد سازد که امنیت و زندگی در فرانسه تداوم دارد (SudOuest, 2019). در سه ماه نخست سال ۲۰۱۹، تعداد گردشگران خارجی نسبت به همان دوره در سال ۲۰۱۸، ۴٫۸ درصد کاهش داشته است. اما با کاهش جمعیت معترضان در تابستان ۲۰۱۹، تعداد گردشگران در این بازه زمانی تقریباً با تعداد گردشگران در تابستان ۲۰۱۸ تفاوت فاحشی را نشان نمی‌دهد و حتی تعداد گردشگران در ماه ژوئیه ۲۰۱۹ با تعداد گردشگران در ماه ژوئیه ۲۰۱۸ تقریباً برابر است (Vignon, 2019).

۲-۵. پیامدهای اجتماعی

جنبش جلیقه‌زرها بر حیات اجتماعی جامعه فرانسه بی‌تأثیر نبوده است؛ این جنبش علاوه بر تعمیق شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی در جامعه فرانسه، الهام‌بخش جریان‌های اعتراضی در اقشار و اصناف گوناگون نیز بوده است. در ادامه به اهم جریان‌های اجتماعی مذکور پرداخته می‌شود.

جنبش اعتراضی موسوم به «جلیقه‌سیاه‌ها» متشکل از مهاجران آفریقایی که خواهان به رسمیت شناختن حقوق خود در فرانسه هستند (leparisien, 13 juillet 2019).

«جنبش شال قرمزها» در اعتراض به مسدود شدن بزرگراه‌ها چندین تظاهرات را سازماندهی کردند که با استقبال چندانی مواجه نشد. شال قرمزها اعلام کرده‌اند که در مخالفت با جلیقه‌زرها به خیابان نیامده‌اند. بلکه آمده‌اند تا در مقابل افراطی‌گری و خشونت بایستند. آن‌ها با خشونت، انقلاب، انسداد راه‌ها و خدمات‌رسانی در روزهای شنبه در فرانسه مخالفاند (یورونیوز، ۲۹ ژانویه ۲۰۱۹).

جنبش‌های اعتراضی در فرانسه رو به افزایش هستند، مخالفت معلمان با اصلاحات ژان میشل بلانکه^۱، وزیر آموزش ملی فرانسه مبنی بر حذف تعداد قابل‌توجهی از فرصت‌های شغلی موجود در نظام آموزشی فرانسه (Lexpress, 30 mars 2019) و اقدام به ممانعت از تحویل برگه‌های امتحانی دانش‌آموزان (Lexpress, 7 juillet 2019) شاهدهی بر این مدعی است. اعتصاب و اعتراض پلیس فرانسه و درخواست افزایش حقوق از جانب این صنف (Schmitt, 2018) و یا تقاضای افزایش حقوق از سوی کارکنان اورژانس به‌دلیل افزایش روزافزون مصدومان جنبش جلیقه‌زرها (LCI, 2 juillet 2019) در این چارچوب قابل بررسی است.

۳-۵. پیامدهای سیاسی

پیامدهای داخلی

در زمره پیامدهای سیاسی جنبش در عرصه داخلی می‌توان به تقویت جناح راست افراطی اشاره کرد. کسب اکثریت آرا توسط فهرست حزب تجمع ملی به رهبری مارین لوپن در انتخابات

---

1. Les Gilets noirs
2. Les foulards rouges
3. Jean Michel Blanquer

پارلمانی اروپا بیانگر آن است که جنبش جلیقه‌زرها گرایش‌های ضد مهاجرتی را تقویت کرده است.

از دیگر پیامدهای سیاسی جنبش مذکور در فرانسه گسترش اندیشه‌های پوپولیستی در این کشور است. نظرسنجی انجام‌شده در خصوص میزان گرایش به اندیشه‌های پوپولیستی در فرانسه نشان می‌دهد که در میان ۶۲٪ پرسش‌شوندگان، گرایش‌های قوی پوپولیستی وجود دارد. گفتنی است، ۹۲٪ از طرفداران جلیقه‌زرها و ۱۷٪ از مخالفان این جنبش دارای گرایش‌های قوی پوپولیستی هستند. شایان‌ذکر است ۴۴٪ از حامیان جدی جنبش جلیقه‌زرها به مارین لوپن اعتماد دارند (۲۱٪ از این افراد سابقاً به وی بی‌اعتماد بوده‌اند ولی لوپن توانسته است اعتماد آن‌ها را جلب کند)؛ حال آنکه ۲۷٪ از طرفداران جنبش جلیقه‌زرها ژان لوک ملانشون را فرد معتمدی می‌دانند (Rouban, 29 janvier 2019).

تلاش برخی از چهره‌های شاخص این جنبش از جمله اینگرید لاواسور^۱، نامزد حزب اتحاد زرد در انتخابات پارلمانی اروپا از دیگر پیامدهای داخلی جنبش جلیقه‌زرها به شمار می‌آید. با این وجود، طیف‌هایی از جنبش جلیقه‌زرها، تلاش‌های انتخاباتی لاواسور را به منزله خیانت به جنبش و فرصت‌طلبی تلقی کردند، تا آنجا که نهایتاً لاواسور مجبور به انصراف از نامزدی در انتخابات پارلمان اروپا شد (Lemonde, 13 février 2019).

پیامدهای خارجی

جنبش جلیقه‌زرها در عرصه دیپلماتیک نیز تضعیف موضع ماکرون در سطح بین‌المللی به‌ویژه از منظر سیاست‌های زیست‌محیطی را در پی داشته است. هرچند ماکرون از آغاز دوران ریاست جمهوری خود، دیپلماسی فعالی را در عرصه بین‌المللی به‌ویژه در قبال برجام و برنامه هسته‌ای ایران در پیش گرفت. ولی بحران جلیقه‌زرها از حیث بین‌المللی موجب شد تا دولت ماکرون برای تمرکز بیشتر بر چالش جلیقه‌زرها از شرکت در اجلاس داووس ۲۰۱۹ انصراف دهد.

هرچند رسانه‌های آنگلوساکسون بر تأثیر روسیه بر جنبش جلیقه‌زرها از طریق توییتر تأکید می‌کنند، ولی «دیمیتری کیسیلیوف»^۲ مجری برجسته شبکه روسیه ۱ (طرفدار پوتین) جنبش جلیقه‌زرها را نمونه‌ای از صدور انقلاب‌های رنگین معرفی کرده است. کیسیلیوف این امر را تنبیهی از سوی کاخ سفید برای ماکرون تلقی کرده است، چراکه ماکرون ضرورت ایجاد ارتش

1. Ingrid Lavasseur

2. Dmitry Kiselyov

اروپایی را مطرح نموده بود (France24, 2018). روسیسکایا گازتا^۱ روزنامه رسمی روسیه در مقاله‌ای تضعیف ماکرون و حتی با کمی شانس بیشتر، کناره‌گیری وی از قدرت را هم‌راستا با منافع دونالد ترامپ دانسته است. نباید از خاطر برد که تلاش ماکرون برای رهبری اتحادیه اروپا، دفاع از ایده ارتش اروپایی مستقل از امریکا و همچنین حمایت از توافق هسته‌ای ایران همسو با سیاست‌های کاخ سفید نبوده است. علاوه بر این، توفیق جنبش جلیقه‌زرها ضمن تقویت موقعیت امریکا در اروپا، این درس را به رهبران کشورهای اروپایی می‌دهد که عدم همراهی با سیاست‌های کاخ سفید می‌تواند بهای سنگینی برایشان داشته باشد (Europe1, 2018). اما به‌طور کلی رسانه‌های انگلیسی‌زبان انگشت اتهام را سوی روسیه گرفته و مسکو را متهم به مداخله‌جویی در مسائل داخلی فرانسه کرده‌اند.

اندیشکده اتحاد برای تأمین دموکراسی^۲ وابسته به بنیاد جرج مارشال امریکا^۳ در گزارشی عنوان کرده است که هشتگ جلیقه‌زرها به کلیدی‌ترین واژه ۶۰۰ حساب توییتری تبدیل شده است که به ترویج مواضع دولت روسیه می‌پردازند. حساب‌های مذکور که عموماً به مسائل مربوط به امریکا می‌پردازند، حداقل به مدت یک هفته توجه خود را معطوف به جنبش جلیقه‌زرها نمودند که این مسئله به‌روشنی از علاقه مسکو به دامن زدن به جنبش جلیقه‌زرها حکایت می‌کند (France24, 2018). دیمیتری پسکوف، سخنگوی کاخ کرملین در پاسخ به اتهامات دو روزنامه «د تایمز»^۴ بریتانیا و بلومبرگ امریکا، با رد اتهامات وارده به دولت متبوعش، اظهار داشت داشت مسکو در مسائل داخلی فرانسه دخالت نمی‌کند (France24, 2018).

انتشار نتایج مطالعات باپتیست روبر^۵، پژوهشگر حوزه دفاع سایبری درباره توییت‌های انگلیسی‌زبان در رابطه با جنبش جلیقه‌زرها، نظریه مداخله روسیه را تعدیل کرده است. روبر با تحلیل ۲۵۶,۰۰۰ حساب کاربری توییت در بازه زمانی یک‌هفته‌ای، ۱۰ پروفایل با بیشترین تأثیرگذاری را شناسایی کرده است. نتیجه مطالعات روبر نشان می‌دهد هیچ‌یک از این ده پروفایل، روسی نبوده‌اند؛ در بین ده کاربر با بیشترین جریان‌سازی در فضای توییت، کاربرانی با ملیت‌های مختلف (انگلیسی و یا لهستانی) و خصوصاً طرفداران ترامپ علیه دولت ماکرون به

1 . Российская газета

2. Alliance for securing democracy ("Alliance pour la préservation de la démocratie")

3. German Marshall Fund

4. The Times

5. Baptiste Robert

فعالیت پرداخته‌اند. هرچند کاربران روسی طرفدار پوتین نیز علناً از جنبش جلیقه‌زرها حمایت کرده‌اند ولی کاربران روسی جزو ده کاربر با بیشترین جریان‌سازی در توئیتر نبوده‌اند. روبر معتقد است قصد کاربران مذکور تأثیرگذاری بر جنبش جلیقه‌زرها نبوده بلکه هدف این کاربران مخدوش کردن چهره پاریس و نشان دادن تصویری خشونت‌بار از فرانسه بوده است (France24, 2018).

از لحاظ سیاست اعلامی، رؤسای جمهور امریکا و روسیه رویکرد کاملاً متمایزی را در پیش گرفته‌اند. روسیه اعلام کرده که قصد مداخله در امور داخلی فرانسه را ندارد ولی ترامپ در توئیتهای مختلفی ضمن مداخله در امور داخلی فرانسه و دفاع از جنبش جلیقه‌زرها، سیاست اقلیمی فرانسه را عامل اصلی آشوب‌های فرانسه اعلام کرد. دونالد ترامپ با انتشار توئیتهای اعتراضات در فرانسه را نشانه «عدم کارایی» معاهده پاریس دانسته است (8 décembre 2018 Liberation)

ترامپ در توئیتهای دیگری در تاریخ ۲۵ نوامبر ۲۰۱۸ (۴ آذر ۱۳۹۷) ضمن اشاره به بررسی اقدامات جنبش جلیقه‌زرها به انتقاد از ماکرون و اتحادیه اروپا در دو موضوع تجارت و هزینه‌های نظامی پرداخت. رسانه‌های فرانسوی توئیتهای پی‌درپی ترامپ را نوعی اعمال فشار بر ماکرون و اتحادیه اروپا ارزیابی کردند (Ducrocq, 2019).

اقدامات مداخله‌جویانه ترامپ منجر به واکنش انتقادی ژان ایو لودریان وزیر امور خارجه فرانسه شد. وی گفت ترامپ نباید در مسائل داخلی فرانسه دخالت کند (9 décembre Vaillant, 2018).

جنبش جلیقه‌زرها در سایر مناطق دنیا تأثیرگذار بوده و الهام‌بخش جنبش‌های اعتراضی گردیده است. غالب این جنبش‌ها مطالباتی مشابه جنبش جلیقه‌زرها داشته‌اند: نابرابری اجتماعی، کاهش قدرت خرید و بی‌اعتمادی به نهادهای دولتی. جنبش جلیقه‌زرها در فلسطین اشغالی (در تل‌آویو و بیت‌المقدس) در اعتراض به اعلام افزایش قیمت برخی از موارد مصرفی از قبیل آب، مواد غذایی و همچنین برق (rfi, 25 décembre 2018)، جنبش اعتراضی در تونس در اعتراض به نرخ بالای بیکاری جوانان (۳۰٪) و همچنین قیمت بالای سوخت و همچنین جنبش اعتراضی در شهر بیروت با حضور معترضان با پوشش جلیقه زرد در تاریخ ۲۳ دسامبر ۲۰۱۸ و با مطالباتی از قبیل کاهش مالیات، کاهش قیمت سوخت و مبارزه با فساد نمونه‌هایی از الهام‌بخشی

جنبش جلیقه‌زرها در سایر مناطق به شمار می‌رود. ناگفته نماند در مصر در دسامبر ۲۰۱۸ فروش جلیقه‌زرد (به‌عنوان نماد اعتراض) ممنوع شده است (rfi, 25 décembre 2018).

۴-۵. پیامدهای امنیتی

در زمره پیامدهای امنیتی جنبش جلیقه‌زرها می‌توان به تداوم تنش و آشوب در فرانسه و به‌ویژه پاریس اشاره کرد. براساس گزارش وزارت کشور فرانسه، تا تاریخ ۱۵ نوامبر ۲۰۱۹ (۲۴ آبان ۱۳۹۸) ۱۹۴۴ نیروی پلیس و ژاندارم و همچنین تعدادی از نیروهای آتش نشانی و ۲۴۹۵ نفر از تظاهرکنندگان مصدوم شده‌اند. تعداد کشته‌های جنبش پس از یک سال از ایجاد آن، ۱۱ نفر بالغ شده است که اغلب آنها مربوط به هفته‌های نخست بوده است. ۲۴ نفر از مجروحان نابینا و ۵ نفر دیگر هم دست خود را از دست داده‌اند (CNEWS, 15 novembre 2019). مضافاً آنکه ده نفر دیگر هم به‌شدت از ناحیه فک و پا مصدوم شده‌اند (Mazoue, 18 mai 2019). روزنامه لوموند، که همواره از حمایت‌های مالی دولتی برخوردار بوده است، تعداد محکومین جنبش جلیقه‌زرها را ۳,۱۰۰ نفر دانسته که از این میان ۱۰۰ نفر بازداشت شده و ۴۰۰ نفر نیز به حبس قطعی محکوم شده‌اند (Vincent, 8 novembre 2019). با این وجود، باستامگ^۱ که رسانه‌ای مستقل به شمار می‌آید تعداد محکومان را ۳,۰۰۰ نفر اعلام کرده است که یک سوم آنها به حبس قطعی محکوم شده‌اند (Léchenet, 23 septembre 2019).

خودکشی ۶۴ نفر از نیروهای پلیس فرانسه از آغاز سال ۲۰۱۹ میلادی در رده‌های مختلف (مربی آکادمی پلیس فرانسه، در رده فرماندهان و خصوصاً نیروهای ضد شورش فرانسه) شایسته توجه است. حملات پی در پی تروریستی از سال ۲۰۱۵ میلادی و همچنین تظاهرات هفتگی جلیقه‌زرها که غالباً با خشونت بسیاری همراه است، به‌عنوان عامل افزایش خودکشی در بین نیروهای پلیس فرانسه مطرح شده است (Ganley, 18 aout 2019).

۶. نتیجه‌گیری

جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه به‌عنوان یک جنبش اجتماعی جدید، با اتکاء به شبکه‌های اجتماعی و به صورت خودانگیخته و بدون رهبری آغاز شد؛ حضور اقشار گوناگون جامعه فرانسه اعم از پیر و جوان و با مشارکت چشمگیر زنان (خصوصاً زنان سرپرست خانوار) و همچنین طبقات ضعیف و متوسط مبین ویژگی فراطبقاتی جنبش جلیقه‌زرها است.

جنبش جلیقه‌زرها هرچند در اعتراض به سیاست‌های اقتصادی و مالیاتی ماکرون آغاز شد، اما زمینه پیدایش آن را باید در تعمیق شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی در فرانسه دانست. افزایش فقر و بیکاری و نابرابری و ناامیدی درباره بهبود وضعیت زندگی طبقات ضعیف به دلیل نابرابری فرصت‌های رشد و ترقی، منجر به بروز راهپیمایی‌های اعتراضی مداوم در این کشور شده است. واکنش خشن پلیس در سرکوب معترضان و اقدامات ناکافی ماکرون در اصلاح وضعیت موجود از نظر طیف وسیعی از جامعه فرانسه را باید علت بروز این جنبش دانست. رفتارهای ناشیانه دولت ماکرون در برخورد با معترضان سبب شده تا وی در بین کاربران شبکه‌های اجتماعی فرانسه و همچنین برخی از منابع رسانه‌ای، به‌عنوان چهره‌ای دیکتاتور در داخل و خارج فرانسه شناخته شود. پیامدهای جنبش جلیقه‌زرها از ابعاد گوناگون قابل در این نوشته بررسی شد:

از حیث اقتصادی، جنبش جلیقه‌زرها کاهش رشد اقتصادی ۰٫۱ درصدی اقتصاد فرانسه از ابتدای جنبش در نوامبر ۲۰۱۸ تا مارس ۲۰۱۹ را در پی داشته است (HONORÉ, 2019). به بیان دیگر، این جنبش حدوداً ۴ میلیارد یورو به اقتصاد این کشور لطمه زده است. حمله به ساختمان ۷۶۰ شعبه بانکی، سرقت مراکز تجاری و همچنین به آتش کشیدن اتومبیل‌ها از دیگر آسیب‌های اقتصادی جنبش جلیقه‌زرها به ارزش ۲۰۰ میلیون یورو بوده است (Leparisien, 21 mars 2019).

از حیث اجتماعی، جنبش جلیقه‌زرها قفل زبان اقشار ضعیف و متوسط جامعه فرانسه را گشوده است و بروز جنبش‌های اعتراضی قابل توجهی در اقشار گوناگون جامعه فرانسه را در پی داشته است. جنبش اعتراضی جلیقه‌سیاه‌ها، جنبش اعتراضی معلمان، جنبش اعتراضی کارکنان اورژانس فرانسه و جنبش اعتراضی پلیس فرانسه از این نظر قابل بررسی است.

جنبش جلیقه‌زرها باعث پیروزی احزاب راست افراطی در فرانسه شده است. گذشته از کسب جایگاه سوم در انتخابات اتحادیه اروپا در مه ۲۰۱۹ توسط احزاب راست افراطی در با ۱۱۵ کرسی نسبت به پارلمان سابق با ۳۷ کرسی، فهرست حزب تجمع ملی به رهبری مارین لوپن در این انتخابات با ۲۳٫۷ درصد آرا جایگاه نخست را از آن خود کرده و از حزب «جمهوری به پیش» با ۲۲٫۴ درصد آرا پیشی گرفته است.

هدف ماکرون از افزایش نرخ سوخت، اجرای تعهداتش در مقابله با تغییرات اقلیمی و افزایش خودروهای هیبریدی بود. بنابراین جنبش جلیقه‌زرها ضمن مخدوش ساختن وجهه بین‌المللی

فرانسه، عملاً نشان داد بخش قابل ملاحظه‌ای از مردم فرانسه بر حمایت از سیاست‌های اقلیمی به نحوی که موجب افزایش فشار مالی بر مردم نشود، تأکید دارند.

براساس آخرین آمار موجود، تا تاریخ ۱۵ نوامبر ۲۰۱۹ (۲۴ آبان ۱۳۹۸) ۱۱ کشته و ۲۴۹۵ مصدوم از بین تظاهرکنندگان از جمله پیامدهای امنیتی جنبش جلیقه‌زرها به شمار می‌آید. مضافاً آنکه مجموع مصدومان نیروهای پلیس و ژاندارمری و همچنین نیروهای آتش‌نشانی ۱۹۴۴ تن اعلام شده است.

لذا می‌توان گفت که تداوم وضعیت فعلی جنبش جلیقه‌زرها و عدم اهتمام دولت ماکرون در ارائه پاسخ قانع‌کننده به معترضان، احتمال تقویت راست افراطی در انتخابات آتی ریاست جمهوری فرانسه را افزایش می‌دهد.

۷. پیشنهادهای رسانه‌ای

با توجه به موارد مطرح شده در این مقاله، پیشنهادهایی برای دستگاه‌های دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای کشور و در رأس آنها شبکه‌های برون‌مرزی صداوسیما در نحوه مواجهه و تبیین ابعاد جنبش جلیقه‌زرها بیان می‌شود:

در برنامه‌های مختلف شبکه‌های برون‌مرزی، به ویژگی‌های جنبش جلیقه‌زرها مانند ابزارهای مورد استفاده، خودجوش بودن، فقدان رهبری، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (به‌لحاظ سن، جنس، شهری و روستایی بودن، ...)، استمرار جنبش، پراکندگی جغرافیایی معترضان، گرایش حزبی، خواسته‌های معترضان، پایگاه اقتصادی (وضعیت مالی معترضان)، پایگاه اجتماعی و... به طرق مقتضی اشاره شود.

در برنامه‌های مختلف رادیویی و تلویزیونی به بررسی علل و زمینه‌های کوتاه مدت جنبش جلیقه‌زرها از قبیل گسترش فقر، افزایش نابرابری در فرانسه (نابرابری درآمد، نابرابری در بهره‌گیری از نظام آموزشی، نابرابری در دستیابی به فرصت‌های شغلی، نابرابری در تهیه مسکن مناسب، نابرابری در دسترسی به مراقبت‌های پزشکی و تفاوت فاحش امید به زندگی در بین طبقات اجتماعی مرفه و فقیر، نابرابری فضایی به معنای نابرابری فرصت‌ها در شهرهای بزرگ و مناطق حاشیه‌ای) و همچنین بی‌اعتمادی مردم فرانسه به نهادهای حکومتی از قبیل رسانه‌ها، سندیکاها، احزاب و خصوصاً شخص ماکرون رئیس‌جمهور این کشور پرداخته شود.

در برنامه‌های کارشناس محور، به‌ویژه به زبان انگلیسی و فرانسوی به بررسی علل درازمدت بروز جنبش جلیقه‌زرها از قبیل بحران اقتصادی پولی اروپا در کشورهای عضو منطقه یورو و تاثیرات آن بر اقتصاد کشورهای عضو از جمله فرانسه پرداخته شود.

در برنامه‌های خبری و تولیدی به آسیب‌های جنبش جلیقه‌زرها از قبیل سوء استفاده گروه‌های تندرو مانند آنتیفا و بلوک سیاه، نفوذ طرفداران جنبش‌های راست افراطی و چپ افراطی در بین اعضای جنبش جلیقه‌زرها، بروز رفتارهای خشونت‌بار و همچنین مسئله فقدان رهبری و نیز تفاوت در روش‌ها و اهداف در بین اعضای جنبش جلیقه‌زرها پرداخته شود. به بهانه‌های مختلف خبری و غیرخبری به پیامدهای اقتصادی جنبش جلیقه‌زرها از قبیل کاهش رشد اقتصادی ۰٫۱ درصدی فرانسه (معادل ۴ میلیارد یورو) و تضعیف گردشگری پرداخته شود. بیشترین تأثیرگذاری جنبش جلیقه‌زرها بر اقتصاد فرانسه مربوط به صنعت گردشگری بوده است به گونه ای که در ماه دسامبر ۲۰۱۸، میزان گردشگران خارجی در فرانسه ۱۰ درصد کاهش یافت. ناگفته نماند با کاهش جمعیت معترضان در تابستان ۲۰۱۹، تعداد گردشگران خارجی در این بازه زمانی تقریباً با تابستان ۲۰۱۸ برابری نموده است.

در برنامه‌های مختلف خبری و غیرخبری به پیامدهای رسانه‌ای جنبش جلیقه‌زرها از قبیل معرفی این جنبش به‌عنوان مبارزه‌ای طبقاتی و تداعی‌کننده انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ و همچنین مبارزه‌ای بین نخبگان و مردم فرانسه اشاره شود. شایان ذکر است وضعیت امنیتی ویژه پاریس و اعمال خشونت بی‌سابقه در جنبش جلیقه‌زرها، بی‌توجهی ماکرون به تاثیر رسانه‌ها در پیشبرد اصلاحات مدنظر خود و عدم اتکا به قدرت‌های واسطه‌ای همچون سندیکاها، انجمن‌های صنفی کارفرمایان و سایر انجمن‌های مدنی از دیگر پیامدهای رسانه‌ای این جنبش به شمار می‌آید.

در برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی، به پیامدهای اجتماعی جنبش جلیقه‌زرها از جمله جنبش‌های اعتراضی موسوم به «جلیقه‌سیاه‌ها» و «شال قرمزها»، جنبش اعتراضی معلمان، جنبش اعتراضی پلیس فرانسه و همچنین مطالبه افزایش حقوق کارکنان اورژانس فرانسه پرداخته شود.

در برنامه‌های سیاسی به پیامدهای سیاسی جنبش جلیقه‌زرها در داخل این کشور از جمله کسب اکثریت آرا توسط فهرست مورد تایید حزب تجمع ملی به رهبری مارین لوپن و همچنین گسترش اندیشه‌های پوپولیستی در فرانسه پرداخته شود.

در برنامه‌های خبری و غیرخبری به پیامدهای سیاسی جنبش جلیقه‌زرها در سطح بین‌المللی از قبیل تضعیف موضع ماکرون در سطح بین‌المللی به‌ویژه از منظر سیاست‌های زیست‌محیطی، تلاش قدرت‌های بزرگ از جمله ایالات متحده آمریکا و روسیه بر تأثیرگذاری بر جنبش جلیقه‌زرها از طریق توییت‌ر پرداخته شود.

در برنامه‌های مختلف به پیامدهای منطقه‌ای جنبش جلیقه‌زرها از قبیل ایجاد جنبش‌های متأثر از جنبش جلیقه‌زرها در بلژیک، آلمان، هلند، بریتانیا، لهستان، مجارستان، پرتغال و اسپانیا پرداخته شود. همچنین تقویت راست افراطی در اروپا تأثیر پیدایش جنبش جلیقه‌زرها بر نتایج انتخابات اتحادیه اروپا و افزایش چشمگیر آرای این حزب در انتخابات اخیر اتحادیه اروپا مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهاد می‌شود در قالب برنامه مستند، ترجیحاً در پرس‌تی‌وی فرانسوی، و با استفاده از صاحب‌نظران بین‌المللی، به ماهیت و ویژگی‌های جنبش جلیقه‌زرها، پیامدهای داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی این جنبش و چشم‌انداز آن پرداخته شود.

منابع و مأخذ

اشرف‌الکتابی، آویشا (۱۳۹۸). **مطالعه مقایسه‌ای بازتاب رسانه‌ای جنبش جلیقه‌زرها در روزنامه فرانسوی ازوغدوئی در مقایسه با شش روزنامه دیژر چاپ فرانسه در ماه‌های نوامبر و دسامبر ۲۰۱۸**، تهران: انتشارات اندیشه عصر.

چگینی، سینا و مهدی سلیمانی (۱۳۹۷)، «جلیقه‌زرها: فرانسه: جنبشی برای تأمین اجتماعی؟»، **موسسه عالی پژوهش‌های تأمین اجتماعی**، قابل دسترسی در:

<https://www.ssor.ir/images/1398/down/j1.pdf>

دولت‌آبادی، هادی (۱۳۹۷)، نشست «آینده سیاسی ماکرون، فرانسه و جنبش جلیقه‌زرها: به‌سوی جمهوری ششم»، **دانشکده مطالعات جهان**، قابل دسترسی در:

<http://yon.ir/gbJPV>

یورونیوز فارسی (۲۰۱۹)، «شال قرمزهای فرانسه چه کسانی هستند؟»، قابل دسترسی در:

<https://fa.euronews.com/2019/01/29/who-are-foulards-rouges-in-france-yellow-vests-movement>

یورونیوز فارسی (۲۰۱۹)، «ماکرون: جنبش جلیقه‌زرها تغییر ماهیت داده، نظم عمومی باید بازگردد»، قابل دسترسی در:

<https://fa.euronews.com/2019/04/25/macron-announces-measures-in-response-to-national-debate-yellow-vest-anger>

هرسیچ، حسین و علی ابراهیمی (۱۳۹۷)، «تله بنیان‌گذار و نظریه جنبش‌های اجتماعی جدید: تحلیلی بر انقلاب تونس»، **فصلنامه سیاست**، دوره ۴۸، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، صص: ۵۳۳-۵۱۳.

سردارنیا، خلیل‌الله (۱۳۸۸)، اینترنت، جنبش‌های اجتماعی جدید و بسیج اعتراض‌ها (بررسی نظری و مصداقی چند جنبش اجتماعی)، **فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی**، سال شانزدهم، شماره ۴ (پیاپی ۶۰)، زمستان، صص: ۱۷۷-۱۵۱.

Aguiton, Christophe. (2011), "Indignés", "Occupy Wall Street", des manifestations de rue qui prennent racine!" Retrieved from: <https://www.cahiersdusocialisme.org/indignes-occupy-wall-street-des-manifestations-de-rue-qui-prennent-racines/>

Amsisli, Sophie (2019), «Le sentiment de pauvreté s'est fortement accentué en 2018 en France», Retrieved from: <https://www.lesechos.fr/economie-france/social/le-sentiment-de-pauvrete-sest-fortement-accentue-en-2018-en-france-1129679>

Boisselier, Alexis (2019), «Emmanuel Macron: les Français pas convaincus par son intervention mais favorables à plusieurs de ses annonces». Retrieved from: <https://www.lejdd.fr/Politique/emmanuel-macron-les-francais-pas-convaincus-par-son-intervention-mais-favorables-a-plusieurs-de-ses-annonces-3895379>

Bucco, Amaury (2018), «Plus d'un Français sur dix frustré par son salaire». Retrieved from:

- <http://www.lefigaro.fr/decideurs/emploi/2018/12/21/3300920181221ARTFIG0005-plus-d-un-francais-sur-dix-frustre-par-son-salaire.php>
- Caturla, Marine (2019), « les gilets jaunes en marge du défilé du 14 Juillet », Retrieved from: https://www.liberation.fr/france/2019/07/14/a-paris-tensions-entre-la-police-et-les-gilets-jaunes-en-marge-du-defile-du-14-juillet_1739937
- CNEWS** (2018), «gilets jaunes: les étapes d'un mouvement inédit». Retrieved from: <https://www.cnews.fr/france/2018-12-10/gilets-jaunes-les-etapes-dun-mouvement-inedit-802393>
- CNEWS.** (2019), mobilisation, blessures, arrestations... un an de gilets jaunes en chiffres. Retrieved from: <https://www.cnews.fr/france/2019-11-15/mobilisation-blessures-arrestations-un-de-gilets-jaunes-en-chiffres-840398>
- Dahyot, Agathe et al (2018), « Un an après son élection, Emmanuel Macron tient-il ses promesses de campagne? ». Retrieved from: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/visuel/2018/05/07/un-an-apres-son-election-emmanuel-macron-tient-il-ses-promesses-de-campagne_5295281_4355770.html
- Diffalah, Sarah. (2011), «comprendre."Occupy Wall Street": qui sont les Indignés made in USA»? Retrieved from: <https://www.nouvelobs.com/monde/20111013.OBS2377/comprendre-occupy-wall-street-qui-sont-les-indignes-made-in-usa.html>
- Ducrocq, Camille. (2019), «Trump s'en prend à Macron: ces quatre fois où le président américain s'est lâché sur Twitter». Retrieved from: <http://www.leparisien.fr/international/trump-s-en-prend-a-macron-ces-quatre-fois-ou-le-president-americain-s-est-lache-sur-twitter-09-08-2019-8131251.php>
- Durand, Anne-Aël (2017), « Dix graphiques qui illustrent les inégalités en France », Retrieved from: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/05/30/dix-graphiques-qui-illustrent-les-inegalites-en-france_5136168_4355770.html
- Duval, Guillaume. (2018), «Gilets jaunes: une crise française», Retrieved from <https://www.alternatives-economiques.fr/gilets-jaunes-une-crise-francaise/00087068>
- Elysee.** (2018), «Faire de cette colère une chance». Retrieved from <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/12/10/adresse-du-president-de-la-republique-du-lundi-10-decembre-2018>
- Europe 1.** (2018), «Pour les médias gouvernementaux russes, Washington est derrière le mouvement des "gilets jaunes"». Retrieved from: <https://www.europe1.fr/international/pour-les-medias-gouvernementaux-russes-washington-est-derriere-le-mouvement-des-gilets-jaunes-3813689>
- Europe 1.** (2019), «L'ESSENTIEL - Gilets jaunes: 31.000 manifestants en France dont 5.000 à Paris, selon le ministère de l'Intérieur». Retrieved from:

<https://www.europe1.fr/societe/en-direct-gilets-jaunes-suivez-lacte-22-de-la-mobilisation-3890636>

France 24. (2018), «Gilets jaunes: "Les tentatives d'influence russe, une goutte d'eau dans l'océan"». Retrieved from: <https://www.france24.com/fr/20181210-gilets-jaunes-influence-russe-ingerence-twitter-facebook>

France 24. (2019), «Après sept mois de crise des Gilets jaunes, Castaner ouvre une réflexion sur le maintien de l'ordre». Retrieved from: <https://www.france24.com/fr/20190617-france-christophe-castaner-reflexion-maintien-ordre-gilets-jaunes>

Ganley, Elaine. (2019), «Suicides Among French Police Rise, With 64 So Far This Year». Retrieved from: <https://time.com/5654923/french-police-suicides/>

Gelabert, Esther. (2013), «Le Printemps arabe en perspective».

Cahiers de l'action. (N° 39), pages 11 à 17. Retrieved from: <https://www.cairn.info/revue-cahiers-de-l-action-2013-2-page-11.htm>

Hamon, Flavien. (2011), «La machine de guerre d'Occupy Wall Street sur Internet». Retrieved from https://www.lexpress.fr/actualite/monde/la-machine-de-guerre-d-occupy-wall-street-sur-internet_1051749.html

HONORÉ, Renaud (2019), « Gilets jaunes : l'impact économique du mouvement reste limité», Retrieved from: <https://www.lesechos.fr/economie-france/budget-fiscalite/gilets-jaunes-limpact-economique-des-manifestations-reste-limite-1001955>

Jenik, Claire (2018), «4 millions de personnes touchées par le mal-logement », Retrieved from: <https://fr.statista.com/infographie/7851/4-millions-de-personnes-touchees-par-le-mal-logement/>

L'Observatoire des inégalités (2018), «L'évolution des inégalités de revenus en Europe ». Retrieved from: https://www.inegalites.fr/L-evolution-des-inegalites-de-revenus-en-Europe?id_theme=23

L'Observatoire des inégalités. (2019), « Rapport 2019 : l'essentiel sur les inégalités d'éducation». Retrieved from: <https://www.inegalites.fr/L-essentiel-des-inegalites-d-education>

L'Observatoire des inégalités (2019), « Rapport 2019 : l'essentiel sur les inégalités au travail». Retrieved from: <https://www.inegalites.fr/L-essentiel-des-inegalites-dans-le-travail>

L'Observatoire des inégalités, (2019). «Rapport 2019 : l'essentiel sur les inégalités de mode de vie». Retrieved from: https://www.inegalites.fr/L-essentiel-des-inegalites-de-mode-de-vie?id_theme=22

L'Observatoire des inégalités. (2019), «Rapport 2019 : l'essentiel sur les inégalités de revenus». Retrieved from: https://www.inegalites.fr/L-essentiel-des-inegalites-de-revenus?id_theme=15

- Lci** (2018), «La pauvreté gagne du terrain et frappe de plus en plus les jeunes », Retrieved from: <https://www.lci.fr/social/pauvrete-en-france-2018-en-10-ans-des-pauvres-de-plus-en-plus-jeunes-selon-un-rapport-2101202.html>
- Lci** (2019), «Hôpitaux: le mouvement des urgences se poursuit avec une nouvelle manifestation, ce mardi à Paris». Retrieved from: <https://www.lci.fr/social/hopitaux-le-mouvement-des-urgences-se-poursuit-avec-une-nouvelle-manifestation-ce-mardi-a-paris-2125827.html>
- Le Goff, Jean-Pierre.** (2018), «Les Gilets jaunes, un nouveau Mai-68? "La situation est beaucoup plus chaotique et beaucoup plus inquiétante"». Retrieved from: <https://www.lci.fr/social/les-gilets-jaunes-un-nouveau-mai-68-la-situation-est-beaucoup-plus-chaotique-et-beaucoup-plus-inquietante-2106337.html>
- Léchenet, Alexandre. Gouin, Simon.** (2019), «Gilets jaunes face à la justice: 3000 condamnations prononcées, 1000 peines de prison ferme». Retrieved from: <https://www.bastamag.net/gilets-jaunes-champs-elysees-justice-repression-condamnations-violences-police-loi-anti-casseurs-prison>
- lefigaro** (2019), «Acte 26 des « gilets jaunes»: des manifestations attendues en province», Retrieved from <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/acte-26-des-gilets-jaunes-des-manifestations-d-ampleur-attendues-en-province-20190510>
- Lemonde** (2018), «17 novembre: 282 000 «gilets jaunes» mobilisés, un mort et plusieurs blessés aux abords de barrages». Retrieved from: https://www.lemonde.fr/societe/live/2018/11/17/suivez-en-direct-la-mobilisation-des-gilets-jaunes-a-travers-la-france_5384807_3224.html
- Lemonde** (2019), «La "gilet jaune" Ingrid Levavasseur renonce à se présenter aux élections européennes». Retrieved from: https://www.lemonde.fr/societe/article/2019/03/11/gilets-jaunes-ingrid-levavasseur-renonce-a-se-presenter-aux-elections_5434501_3224.html
- Leparisien.** (2018), «8,8 millions de pauvres en France, selon l'Insee». Retrieved from: <http://www.leparisien.fr/societe/8-8-millions-de-pauvres-en-france-selon-l-insee-11-09-2018-7884741.php>
- Leparisien.** (2019), « Gilets jaunes: 200 millions d'euros de dégâts pour les commerces, 760 banques touchées ». Retrieved from: <http://www.leparisien.fr/economie/gilets-jaunes-200-millions-d-euros-de-degats-pour-les-commerces-760-banques-touchees-21-03-2019-8036526.php>
- Lepoint.** (2019), « "Gilets jaunes": les étapes d'une fronde inédite en France». Retrieved from: https://www.lepoint.fr/societe/gilets-jaunes-les-etapes-d-une-fronde-inedite-en-france-02-02-2019-2290950_23.php
- Liberation** (2018), «Gilets jaunes: Trump et Erdogan font la leçon à Macron». Retrieved from: https://www.liberation.fr/planete/2018/12/08/gilets-jaunes-trump-et-erdogan-font-la-lecon-a-macron_1696836
- Letelegramme.** (2019), «Sondage. La popularité de Macron et Philippe en légère progression». Retrieved from: <https://www.letelegramme.fr/france/sondage->

- la-popularite-de-macron-et-philippe-en-legere-progression-21-07-2019-12344008.php#Fj7zmWgE3aiOgfYD.99
- lexpress.** (2019), «Copies du bac retenues par les profs: une "prise d'otage" des candidats pour Macron». Retrieved from: https://www.lexpress.fr/education/bac/copies-du-bac-retenues-par-les-profs-une-prise-d-otage-des-candidats-pour-macron_2088403.html
- Lexpress.** (2019), «Manifestation des enseignants: le désamour entre Blanquer et les profs». Retrieved from: https://www.lexpress.fr/education/manifestation-des-enseignants-le-desamour-entre-blanquer-et-les-profs_2070273.html
- Mazoue, Aude. (2019), «Gilets jaunes: après six mois d'existence, le bilan d'un mouvement inédit». Retrieved from: <https://www.france24.com/fr/20190518-gilets-jaunes-six-mois-apres-bilan-mouvement-inedit-macron-manifestation>
- Morin, Violaine. (2017), «Comment Internet a fait les "printemps arabes"». Retrieved from: https://www.lemonde.fr/idees/article/2017/10/14/comment-internet-a-fait-les-printemps-arabes_5201063_3232.html
- Nouvelobservateur.** (2019), «"Gilets jaunes": 170 millions d'euros de dégâts, selon les assureurs (sans compter l'acte 18)» Retrieved from: <https://www.nouvelobs.com/economie/20190318.OBS1960/gilets-jaunes-170-millions-d-euros-de-degats-selon-les-assureurs-sans-compter-l-acte-18.html>
- Peillon, Luc. (2019), «Le nombre de pauvres progresse-t-il en France?», Retrieved from: https://www.liberation.fr/checknews/2019/02/05/le-nombre-de-pauvres-progresse-t-il-en-france_1707309
- rfi.** (2018), «Le mouvement «gilets jaunes» inspire les luttes dans le monde». Retrieved from: <http://www.rfi.fr/france/20181225-impact-mouvement-gilets-jaunes-le-monde>
- Robert, Philippine (2019), «Les gilets jaunes n'ont pas effrayé les investisseurs étrangers». Retrieved from: <https://www.capital.fr/economie-politique/les-gilets-jaunes-nont-pas-effraye-les-investisseurs-etrangers-1345249>
- Rodineau, Claire (2018), «Gilets jaunes: des similitudes avec Mai 68». Retrieved from: <https://www.bfmtv.com/societe/mai-68-gilets-jaunes-une-comparaison-qui-a-ses-limites-1583488.html>
- Rouban, Luc. (2019), «Les "gilets jaunes", une transition populiste de droite». Retrieved from: <https://www.sciencespo.fr/actualites/actualites/les-«-gilets-jaunes-»-une-transition-populiste-de-droite/3939>
- Schmitt, Camille. (2018), «"Gilets jaunes: les policiers sur le point de rejoindre le mouvement?». Retrieved from: <https://www.rtl.fr/actu/debats-societe/gilets-jaunes-les-policiers-sur-le-point-de-rejoindre-le-mouvement-7795952530>
- statista** (2019), «Nombre de participants lors des manifestations des gilets jaunes en France entre novembre 2018 et juin 2019», Retrieved from:

<https://fr.statista.com/statistiques/952143/nombre-manifestants-gilets-jaunes-france/>

sudouest. (2019), «Gilets jaunes : quel impact sur la fréquentation touristique en France?» Retrieved from: <https://www.sudouest.fr/2019/01/11/gilets-jaunes-quel-impact-sur-la-frequentation-touristique-en-france-5724288-10530.php>

Vaillant, Gaël. (2018), «Les tweets de Donald Trump sur les Gilets jaunes agacent le gouvernement français». Retrieved from: <https://www.lejdd.fr/International/les-tweets-de-donald-trump-sur-les-gilets-jaunes-agacent-le-gouvernement-francais-3817121>

Vignon, Emilie. (2019), «Dossier de l'été 2019: les chiffres clés du tourisme français ». Retrieved from: <https://www.lechotouristique.com/article/dossier-de-lete-2019-les-chiffres-cles-du-tourisme-francais>

Vincent, Elise. (2019), «“Gilets jaunes”: 10 000 gardes à vue, 3 100 condamnations... une réponse pénale sans précédent». Retrieved from: https://www.lemonde.fr/societe/article/2019/11/08/gilets-jaunes-plus-de-3-000-condamnations-par-la-justice-entre-novembre-2018-et-juin-2019_6018431_3224.html